

העול מעמיד את סמלוניו.

הקולב את מסמרותיו.

הסולם את שליבותיו.

במאזנים, העץ מעמיד את השלשלות.

רבא אמר (75): אין להקשות מדברי המשנה במסכת כלים האומרת שטבעת טמאה בין יש בה חותם ובין אין בה חותם משום שהיא תכשיט, על משנתנו המחייבת חטאת על הוצאת טבעת שיש בה חותם.

כי מה שאמרה המשנה שם "וטבעת בין שיש בה חותם ובין שאין בה חותם" — **לצדדים קתני**, שאינה מתייחסת לתכשיטי הנשים האמורים בה לפני כן.

אלא כך הוא ביאורה של המשנה שם:

טבעת שיש עליה חותם — הרי היא תכשיט דאיש כי זה דרכו, ואילו טבעת שאין עליה חותם — הרי היא תכשיט דאשה.

ולכן, טבעת בכל צורה היא מקבלת טומאה.

אך אם תצא אשה בשבת בטבעת שיש בה חותם הרי היא חייבת חטאת, כי אין היא

שהיה רבי נחמיה אומר: בטבעת — הלך תמיד אחר חותמה, ואפילו כשהטבעת עשויה אלמוג היא טמאה משום שהחותם העשוי ממתכת הוא עיקר הטבעת.

וכן בעול של שור העשוי מעץ, ואין לו בית קיבול, שהיו תוחבין בו שתי יתדות [הקרויות סימלונין] — הלך אחר סמלוניו.

א-ט שאם הסמלונים עשויים מתכת טמא העול על אף שהוא פשוטי כלי עץ, כיון שהסימלונים מהמתכת הם העיקר.

בקולב — הוא כמין עמוד העשוי מעץ. רחב מלמטה ודק מלמעלה, ומיטלטל. והחנוני מעמידו לפני חנותו, ומסמרים תחובים בו, ועליהם תולים אבנטים ורצועות למכור. לענין דיני טומאה — הלך אחר מסמרותיו שהם העיקר.

בסולם — הלך אחר שליבותיו.

בערסי — מאזנים גדולות של עץ ששוקלים בהם צמר ושעווה ונחושת, הלך אחר שלשלותיו, ואם של מתכת הן — טמאות המאזנים.

וחכמים אומרים: הכל הולך אחר המעמיד!

הטבעת מעמידה את החותם שעליה.

75. התוספות מפרשים שרבא מסכים שהמשנה בשבת היא דוקא לפי רבי נחמיה, ולפי רבנן שהולכים אחר עיקר הטבעת היא תכשיט לאשה אפילו כשיש בה חותם, אלא שהוא בא לומר שהמשנה בכלים יכולה לסבור גם כרבי נחמיה וטבעת שיש עליה חותם מקבלת טומאה מצד תכשיט של איש.

רבי נחמיה אף אם נאמר שהוא סובר שהולכים גם אחר הטבעת [שהרי הוא בודאי סובר שהולכים אחר החותם], צריך להיות הדין [כמו המשנה] שטבעת שיש בה חותם היוצאת בה חייבת חטאת מצד נשיאת החותם עצמו שהוא אינו בטל לטבעת [אם אף הולכים אחר שניהם], ועדיין אפשר לומר שלענין טומאה הולכים אחר שניהם [הטבעת והחותם] לחומרא.

תכשיט לאשה.

אבל אם יש עליה חותם — הרי היא משוי, וחייבים חטאת על הוצאתה.

שנינו במשנה: ולא במחט שאינה נקובה.

והוינן בה: מחט שאינה נקובה — למאי חזיא לאשה כתכשיט, ומדוע אין חייבים עליה חטאת? (77)

אמר רב יוסף: דינה של טבעת זו כתכשיט הואיל ואינה אוגרת בה שיערה היוצא חוץ לקישוריה. שכורכתו סביב המחט, ותוחבת את המחט בשבכה מתחתיה, כדי שלא יראה שיערה.

אמר ליה אבבי לרב יוסף: ותהוי מחט זו כבירית, אצעדה שעושה מעל בתי שוקיה כדי שלא יפלו, שהיא טהורה (78) מלטמא, כי אינה תכשיט אלא רק תשמיש לבגדיה. ותשתרי לצאת בה לכתחילה בשבת. וכשם

רב נחמן בר יצחק אמר: טומאה אשבת קרמית? אין להקשות מטומאה על שבת משום שגדרי כלי שלהם חלוקים (76).

לגבי טומאה — "כלי מעשה" אמר רחמנא. ומשום כך, אף אם יש חותם לטבעת — כלי הוא ביחס לקבל טומאה, אף שאינה תכשיט.

וכך היא פירושה של המשנה בטבעת: הרי היא מקבלת טומאה בין בתורת תכשיט כשאינן בה חותם ובין בתורת "כלי מעשה" כשיש בה חותם.

אבל שבת — איסור הוצאה שבו משום משוי אמר רחמנא, ותכשיט, שאינו משא אין חייבים על הוצאתו.

הילכך, אם אין עליה חותם — תכשיט היא, ומותר לצאת בה.

76. גם כאן פירשו התוספות שהוא בא רק לומר שהמשנה בכלים יכולה לסבור כמו רבי נחמיה וטבעת שיש עליה חותם טמאה מדין "כלי מעשה", והוא מודה שמשנתנו היא דוקא לרבי נחמיה. והריטב"א ותוספות הרא"ש מפרשים שהוא חולק על רב זירא וסובר שאין לדמות דיני תכשיט לגבי טומאה לדיני הוצאת בשבת, וכמבואר לעיל.

77. רש"י. והתוספות מפרשים ששאלת הגמרא היא — לשם מה עשויה מחט זו, ומה מטרתה לצורך האשה [אפילו בימי חול].

78. רש"י מפרש שקושיית הגמרא אינה ממה שהבירית טהורה, אלא ממה שנאמר שם בהמשך המשנה ויוצאין בה בשבת, ואין

והקשה רבי עקיבא איגר אם כן סותרים פסקי הרמב"ם בדיני טבעת, שבהלכות כלים [ד] [ו] לענין טומאת טבעת פסק כרבנן שהולכים אחר הטבעת ולא אחר חותמה, ובהלכות שבת [יט, ג] פסק שאשה שיצאה בטבעת שיש עליה חותם חייבת חטאת, והרי אמרין שמשנתנו כרבי נחמיה ולא כרבנן.

אולם הריטב"א ותוספות הרא"ש מפרשים שרבה חולק על רב זירא וסובר שדיני תכשיט לגבי הוצאה בשבת אינם שייכים לדיני טומאת כלים כלל, וכולם מודים למשנה בכלים שכל טבעת טמאה מדין תכשיט [של איש או של אשה], אבל לגבי תכשיטי אשה לצאת בו בשבת טבעת שיש בו חותם נחשב משא לאשה מפני שאין דרכה בכך. וכתבו האחרונים שכך סובר הרמב"ם ומיושבת קושיית רבי עקיבא איגר הנ"ל. [שפת אמת, וחזון איש כלים יז יד]

נקובה על ראשה האחד, ובקצה השני של המחט יש לה עוקץ. ולכן, בחול חולקת בה בעוקץ של המחט את שערה. ואילו בשבת, שאינה חולקת שערה, העוקץ תחוב בשבכה — ואילו חלק הזהב מניחתה כנגד פרתה, לנוי.

מתניתין:

לא יצא⁽⁸⁰⁾ האיש בסנדל המסומר, גזירה משום מעשה שהיה [כמפורש בגמרא].

ולא בסנדל יחיד בזמן שאין ברגלו מכה, שמתוך שיחייכו עליו חבריו הוא עשוי להוריד את סנדל הזה ולבוא לידי מלאכת הוצאה⁽⁸¹⁾.

ולא בתפילין המונחות עליו.

ולא בקמיע שמיועד לרפואה, בזמן שאינו

שהתירו לצאת עם הברית כי לא חששו שתשלפנו בגלל צניעות, כך לא חששו שתשלוף את המחט, כי גם היא עשויה לצניעות, היות ושיער באשה נחשב לערוה.

אלא, בהכרח, שהפטור מחטאת במחט שאינה נקובה אינו משום שהיא אוגרת בה שערה, כי מחמת זה היא היתה מותרת לצאת בה לכתחילה.

אלא, סיבת הפטור היא — תרגמא רב ארא נרשאה קמיה דרב יוסף: הואיל ואישה חולקת בה שערה לכאן ולכאן באמצע הראש. ומשום כך יש בהוצאתה רק איסור מדרבנן מחשש שמא תשלפנה.

ומקשינן: בשבת, שאין האשה חולקת בו שערה [מחשש שיתלשו שערותיה]⁽⁷⁹⁾ — למאי חזיא?

אמר רבא: טם של זהב יש לה למחט שאינה

80. בברייתא להלן [ס, ב] מבואר שאפילו בחצר אסור לנעול בשבת סנדל המסומר, אך הרמב"ם [שבת יט, ב] העתיק את המשנה כלשונה ותמה התוספות יום טוב בכיצה [א, י] הרי שנינו בברייתא שאפילו בבית אסור לנועלו? וכך כתב הרמב"ם בעצמו בפירושו המשנה בכיצה? וראה שפת אמת בכיצה [טו, א] שמפרש שלמסקנת הגמרא [בכיצה] אסור רק ברשות הרבים.

81. רש"י בשם רבותיו. ובשם הירושלמי כתב שהאיסור הוא מפני החשד, שיחשדו הרואים אותו שהוא נושא את הסנדל השני תחת בגדיו. ולהלן [סא, א] מפרשת הגמרא את הדין שמותר לנעול סנדל יחיד כשיש לו מכה ברגל, באיזו רגל נועל את הסנדל.

חוששים שתורידה להראותה לחבירתה, וכמו כן נתיר מחט שאינה נקובה.

ותוספות והרשב"א פירשו שהקושיא היא שכשם שהיא טהורה משום שאינה תכשיט אלא היא משמשת את הבגדים, ולכן אינה מקבלת טומאה וגם יוצאים בה בשבת ואין בה גזירת תכשיט, כך המחט תהא מותרת שאינה תכשיט אלא משמשת את הבגדים. וראה ריטב"א.

79. רש"י. והתוספות הקשו מדוע יהא אסור בשבת לחלק את השער? אך באמת רש"י להלן [צד, ב במשנה] מפרש שאסרו לחלוק את השער בשבת, והובאו שתי הדיעות בשו"ע ורמ"א [ג, כו] ראה ביאור הגר"א שם.

ולכן פירשו [התוספות] שהשאלה היא — למאי חזיא בשבת מדוע מותר לצאת בה בשבת והרי אינה תכשיט ואם כן היא כמו משא.

נעשה מן המומחה. אבל כשעשאו מומחה מותר כי הוא כתכשיט לחולה⁽⁸²⁾.

ולא בשריון — בגד ברזל להגן מחרב.

ולא בקסדה כובע עור תחת כובע ברזל.

ולא במגפיים של ברזל המיוחדים למלחמה — גזירה משום מראית העין שלא יאמרו שהוא הולך למלחמה בשבת⁽⁸³⁾.

לפי ששלושת הדברים האלו אין לובשין אותם אלא במלחמה.

ובכל אלו האמורים במתניתין אם יצא —

אינו חייב הטאת⁽⁸⁴⁾.

גמרא:

והוינן בה: סנדל המסומר, שגזרו שלא יצא בו — מאי טעמא?

אמר שמואל: שלפי הגזירה היו.

שבשעת הגזירה היו בני אדם נשמטין מן הגזירה, והיו נחבאין במערה.

ואמרו אז יושבי המערה: הנכנס למערה יכנס, כי בידו להזהר שאין איש רואהו

היום איסור וגזירת תכשיטים בכרמלית. [ראה משנה ברורה שח, קכט].

83. כך משמע מרש"י להלן סד, ב וכן כתב הר"ן. וכתב המשנה ברורה [שא, כה] שאסור אפילו בבית ולא רק לצאת לרשות הרבים. וצריך לומר שהמשנה כתבה על זה לא יצא אגב תכשיטים. [וראה להלן סא, א לענין תפילין בחצר]

84. המנחת חינוך [שיג, יד] מחדש שהיוצא ביום הכיפורים לרשות הרבים בנעילת הסנדל חייב, ואף אם איסור נעילת סנדל הוא רק מדרבנן — אחרי שרבנן אסרו הוא נחשב למשא ושוב הוא נאסר מהתורה. וסברא זו כתב הרש"ש לעיל נט, ב על עיר של זהב, וכן כתב להלן [סב, א] במשנה.

אך תמהו על כך הפרי יצחק [א, ד] והאמרי בינה [או"ח א] שהרי כאן במשנה מפורש שיש הרבה דברים שאסור לצאת בהם מדרבנן ואם יצא פטור. ויבואר להלן סא, א ראיית המנחת חינוך והתשובה עליה.

82. רש"י. ומשמע שאם אינו קמיע מומחה הוא נחשב כמשא שאינו מלבוש ואינו תכשיט. והקשה המגן אברהם [שח, נו] אם כן יתחייב חטאת היוצא בקמיע שאינו מומחה? ותיריך, שיש ספק שמא הוא מרפא את החולי ופטור מספק. ותמה השפת אמת הרי הוא לובש אותו לצורך רפואה שמא הוא ירפא אותו ומדוע יחשב משא? [וכי מי שלבש קמיע מומחה ולא נתרפא יהא חייב חטאת] ואם נחשב ספק משא שיביא אשם תלוי?

ותירך, שבאמת כל קמיע אינו משא אלא תכשיט, רק חכמים אסרו אותו כמו משא ובקמיע מומחה לא אסרו כדי שיוכל להתרפאות בו.

והמאירי כתב שכל קמיע אינו משא משום שהוא דרך מלבוש או תכשיט, אלא שחכמים אסרו קמיע שאינו מומחה מחשש שמא הוא ישלוף אותו ויטלטלו, ובקמיע מומחה אין לחשוש לכך שיוהר מלהורידו כדי שירפאנו.

והחילוק דינא בין הטעם של רש"י מצד משא, ובין הטעם של המאירי מצד משא ישלוף אותו, הוא — האם מותר לצאת עם קמיע שאינו מומחה לכרמלית לפי מה שאנו נוקטים שאין

רמי בר יחזקאל אמר: בבית הכנסת היו יושבין ושמעו קול של סנדל המסומר מאחורי בית הכנסת. כסבורין היו שבאו עליהן אויבים. דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים.

באותה שעה (86) אמרו: אל יצא אדם בסנדל המסומר.

ומקשינן: אי הכי, בחול נמי ליתסר שהרי אין הגזירה מחמת שבת והלכותיה?

ומשינין: מעשה כי הוה, בשבת הוה. ומשום כך גזרו רק על שבת.

ומקשינן: אם כן, ביום טוב ליתסרי לצאת ב-ט בסנדל המסומר, אלמה תנן במסכת ביצה:

אבל לא משלחין ביום טוב איש לרעהו דורון אלא דברים שהם לצורך יום טוב. ומשום כך אין משלחין סנדל המסומר, ולא מנעל שאינו תפור, משום שאינם ראויים לשימוש ביום טוב (87).

בכניסתו למערה. והיוצא אל יצא שמא יראהו האויבים ויוודע מקום המחבוא של כולם.

והיה מעשה ונהפך סנדלו של אחד מהם, שלבשו בצורה הפוכה, וניכרה צורתו של הסנדל ההפוך בטביעתה בקרקע. וכאשר ראו בני המערה את רישומו של הסנדל ההפוך [שנראה כאילו הוא מכוון כלפי חוץ המערה] בקרקע, כסבורין הם כי אחד מהם יצא, וראהו אויבים, ועכשיו באין עליהן האויבים.

ומרוב פחד דחקו זה בזה. והרגו בדחיקתן זה בזה יותר ממה שהרגו בהם אויבים. ולפי שהיו סנדליהן מסומרין נגרם הרג כה רב.

רבי אילעאי בן אלעזר אומר: כך היה המעשה: במערה היו יושבין ושמעו קול של סנדל המסומר (85) מנעל גבי המערה. כסבורין היו שבאו עליהם אויבים. דחקו זה בזה, והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים.

שהירושלמי מפרש שגזרו משום שנשות ישראל היו מפילות מפחד קול הסנדלים המסומרים, והריטב"א כתב שגזרו כדי שלא יזכרו בצרה [על ידי קול הסנדל] ותחבטל שמחת ועונג השבת. וראה להלן.

86. כתב השפת אמת: נראה שבאמת אירעו כל שלושת המעשים שהובאו בגמרא, וכשראו חכמים ששלש פעמים נגרמה צרה על ידי סנדל מסומר אסרו אותו.

87. הקשו התוספות [ס, א] הרי מסקנת הגמרא בביצה שכל מה שאפשר להשתמש בו ביום חול מותר לשלוח אותו מתנה ביום טוב, [מפני

85. תוספות, ותוספות הרא"ש. והיינו שהגזירה היתה משום שהקול שמשמיע סנדל המסומר גרם לצרה, וכתב המהר"ם שלפי זה צריך לומר שהמעשה הראשון שמוכח בגמרא שלא נגרמה הצרה על ידי קול הסנדל, הסיבה שגזרו על סנדל המסומר היא משום שהמסומרים שבסנדל הם היו הגורמים למה שנראה הסנדל הפוך ומכך נגרמה הצרה [ולפירושהם האויבים נעלו סנדל המסומר].

אך מרש"י ומפירושו המשנה להרמב"ם נראה שהם מפרשים שהסנדל המסומר עצמו גרם למיתת האנשים על ידי הדוחק [והיהודים הם שנעלו סנדל מסומר], ובכל שלושת המעשים הסנדלים הם שהמיתו. והר"ן הביא